

"İçtihad" , "İstinbat" ve "Fetva" ne demektir? Günümüzde içtihat yapılabilir mi?

İçtihad, “ceht ve gayret göstermek, bir konuda bütün gücünü ve kuvvetini kullanmak,” mânâsına gelir. **Fıkıhta içtihad ise**, “âyet ve hadislerdeki derin mânâları ve gizli hükümleri çıkarmak için çalışmak” şeklinde tarif edilir. Bu ilmî kudrete ve bu ilâhî ihsana nail olan zâtlara müçtehit denilir.

İstinbat “kuyudan güçlkle su çıkarmak”tır. **İstinbat-ı ahkâm**, âyet ve hadislerden hüküm çıkarmak demektir, bu konuda gayret göstermek ise içtihatdır.

Kâinat kitabı Allah’ın eseri olduğu gibi, Kur’ân-ı Kerim de O’nun fermanıdır. Kâinat kitabının su, hava, toprak, el, ayak gibi maddelerini herkes az-çok bilmekte ve bunlardan istifade etmektedir. Ama aynı kitabın, fizik kanunları, ışınlar, atomlar, genler gibi nice gizli meseleleri de vardır ki, bunlar bilim adamlarının araştırmalarına bırakılmıştır. Onlar, bu tükenmez ilim hazinesini araştırmaya başlamış, bu uğurda bütün güçleriyle yılmadan usanmadan çalışmış ve sonunda nice harikalar keşfetmişlerdir.

Benzer bir durum da Kur’ân için söz konusudur. Kur’ân-ı Kerim'in kesin hükümleri herkese açıkça bildirilmiştir ve bu temel meseleler Üstadın ifadesiyle **“birer elmas sütundur”** ve şeriatin yüzde doksanını teşkil etmiştir. Bu temel hükümlere göre teferruat sayılabilecek birtakım hükümlerin çıkarılması da fıkıh sahasındaki yetkili âlimlerin ceht ve gayretine bırakılmıştır.

Kâinat kitabı gibi Kur’ân-ı Kerim’den de hükümler çıkarmak yüksek bir ilmi kudret gerektirmektedir. İçtihat şartlarını taşıyan büyük âlimler, bir mezhep kurmak için değil, bir hakikati oraya çıkarmak için çalışmışlar ve kendi içtihatlarıyla amel etmişlerdir. Bu güce sahip olmayanlar ise onların içtihatlarına tâbi olmuşlardır.

Nitekim, Nur Külliyyatı'nda,

“Her müstaid; nefsi için içtihad edebilir, teşri’ edemez.”(1)

buyrulur. Yani, içtihat yetkisini taşıyanlar vardıkları hükmü teşri’ edemezler, yani **“gerçek sadece budur, şariat benim anladığım gibidir”** diyemezler.

İçtihad: Şeriatin fer’î yani teferruat mes’elelerine âit hükümleri, İslâm müçtehidlerinin, usulüne uygun olarak, Kur'an ve Hadis-i Şeriflerden çıkarmaları ve

---

bunun için tam bir gayret etmiş olmalarına denir. Böyle içtihad eden zâtlara **müçtehid** denir. İçtihad edebilmek için bir çok şartlar gerekli, birçok ilimde tam vukufiyet olması lazımdır. Her önüne gelen alim içtihat edemez, buna salâhiyetli olması iktiza eder.

Fetva: Bir hadise, bir muâmele hakkındaki hükm-ü şer'îyi ehli olanın haber vermesi ve o hükme dair verilen mâlumat ve bilgi manalarına gelir.

Fetvada iki nokta var. **Birisi** direkt olarak ayet ve hadislerden hüküm çıkarmak anlamına gelen fetva ki, içtihatla aynı manaya geliyor ve bu noktada her iki tabir müteradiftir, yani eş anlamlıdır.

Diğer nokta ise, müçtehitler tarafından verilmiş bir fetvayı ya da içtihadı, müçtehit olmayan alim ve hocaların avam insanlara bildirmesine ve izah etmesine de fetva vermek denir. Bu anlamdaki fetva içtihatla aynı manaya gelmez; bu verilmiş fetvayı duyurmak ve ilan etmek manasınadır.

Günümüzde içtihat edecek kapasite ve derinlikte bir alim ya da müçtehit biz bilmiyoruz. Şu anda ümmet eski dönemlerde verilmiş fetvalara göre amel ediyorlar. Yani dört hak mezhep olan Hanefilik, Malikilik, Şafilik ve Hanbelilik mezhepleri ümmetin ihtiyacını kafi derecede zaten günümüzde görüyorlar. Bu sebeple ayrı bir mezhebe ihtiyaç yoktur.

(1) bk. [Mektubat, Hakikat Çekirdekleri: 24.](#)